

Na Šmarni gori je stala c. že v 13. stol. L.1314 je oglejski patriarh Otobon potrdil cerkvi dpustke. Zaradi velikega romanja k cerkvi je postala cerkev premajhna in sredi 17. stol. so sezidali novo, posvetil jo je lj. škof Rabatta l.1673. Imela je sedem oltarjev. Župnik Anton Juraj iz Vodice je začel zidati novo l. 1711 do 1720 - sedanjo. Ta ima 5 oltarjev veliki je posvečen Kraljici rož.venca, str pa : sv. Florijanu, Ahacu, Ani, in Nikolaju. Novomeški prost Jernej Arko pa ja naročil Langusu da poslika cerkev. Ta je l. 1842 nalsikal sedanji vel.oltar(na presni zid) ter malo kupolo, l.1846 in 1847 pa je poslikal še veliko kupolo
Freska v vel.kupoli - Mar. vnebovzetje.

Detajl iz kupole - v diški župnik Arko, šamrnogorski duhovnik Jamnik in Slikar Langus.

Veliki oltar s kipom Kraljice rož,venca.

Slika zunanjščinec

Slika zvonika.

Kapelica sv. Antona

Kapelica " velika sobota " stoji tik pod sedlom.

Glej pod Vodice - farna kronika, str.1.

Stele, XLVIII, 28.6.1928, str.9'-10'

Slikarija vel.kupole: V središču svetloba, okor, obdana od angeljskih ^{la v o} ki postajajo večje in ~~xxxxx~~ določnejše, čimbolj se oddaljujejo od centra. Blizu središča proti zapadu plava golob in sv. Duh, od katerega izhaja širok pas svetlobe na Marijo, ki plava na oblakih obdana od angeljev proti nebu. Pod njo nad triumfalnim lokom odprt ^{blec} ^{priz} grob, na njem tenčica in 2 ženi (vsaka na eni strani groba, gledajoči začudeni za njo) desna prijeam tenčico. Na levi in desni po 6 apostolov, v spodnjem pasu za njimi na vsaki strani po en palmov gaj, za njimi pogled na gore v dolini, kot bi bili na vrhu gore (Šmarne) in imeli razgled na Gorenjsko. Za gajem, oz. v gaju en del portala (stavbe, ki se konča proti notr. cerkve z enim stebrom, nekako pretrgana nebeška vrata. Za temi dve skupini oseb. Na sev. strani kmetje in kmetice, ki jim angeljček kaže pot skozi portal in gaj k nebu. Na juž. str. skupina kmečkih žena v nar. nošah in kmetov ter en duhoven v meniški kuti, eden v koretlju (vodiški župnik) eden v talarju in kargus naslonjen ob steber z napisom paleta in čopočem v levi, v desni pa slikarsko palico. Vse portreti. Napis na kamnu na kate ega je naslonjen je: S pomožhjo romarjev sv. G. Jernej Arko, fajm. v Vodizah, in g. Anton Jamnik, duhoven tukej, vneti se zhaat Marije in lepoto te cerkve, nevtrudno skerbeli, de sim malo kuplo in velki altar v l.184+, velko kuplo pa

is Kmnjegorize na Gorenskim.

Nad apostoli pas v isti vrsti kot Marija, angeli z vencu rožami, eden z lili-
jo, ob glavi kori pojočih angeljev. Potem na juž. stran sv. Jožef, David, Moj-
zes, Aron, za Davidom eden s čelado in ščitom. Abraham, žena, za ženo žrtve-
nik z ognjem, sedeč star mož z brado Abel? Eva in Adam, pod njima med skupi-
nama portretov pogled na lepo paradiško pokrajino z drevesom skušnjave, ki
sega z vrhom v oblake. Noe z ladjo, še en očak z palico (Jakob?) en kralj in
ena kraljica, en lečeč stavec, Ana Joahim (njen mož s kelo?) Simon, žena,
sv. Janez Krst. Nad Marijo na juž. Bog oče z angeli, angelj s palico, sv. Mi-
hael, angle z lilijo (Gabriel?) 3 angelji (z Julijo?) križ in Kristus.

Vlaga uničuje sliko. V sredini v krogu angeljev jugozap. glava vel. angela
Skupina portretov p d njim skoro uničena (da se še rešiti) Adam, posebno Eva in
okolica, sev. Mihael sam več ali manj, vsa 2 vrsta posebno Janezove noge in
skupina angeljev ob njih.

Stele, XCIX XCVIII, 11.3.1920, str. 8-10

ŠMARNA Stara cerkev južna ladja? Cerkev ostoji še v 17. stol. Sredi 15. stoll
razširjena s paralelno stavbo na sev. strani prezbitarija.

1499 reconciliac. Turki?

1631 scarlichu zahteva prenovitev v enoladisko cerkev z enotnim prezbit. v
sredi.

Do 1673 spremembe izvršene in notranost posvečena - 7 oltariev.

1729 posvečena čisto nova cerkev (Maček) s 4 oltari.

Važen naslednji dogodek, slikanje po Langusu in v 2. pol. 19. stol. prenovitev
notranje opreme.

+ o rex + glorie + veni + cvm + pace + amenoc +.

Stele, XLVI, zapisek na lističu.

Gle: Vodice - farna kronika, 1-11.

Stele, XLVI, 6.9.1927, str.55-62.

Lor. Vodnik je izvršil razna popravila ~~nekak~~ v cerkvi. "aredil bo tudi novo kamnito mizo.

Zg.Danica, 1.1883, str. 260.

OPIs Langusovega dela: " K lepim kranjskim cerkvam prištevamo tudi šmarnogorsko c., ne toliko zaradi njene lične zidave, marveč bolj zaradi njenega na zid naslikanega vel.ol arja in dve kupol, kar ji daje toliko lepoto, da v celi kranjski deželi po kmetih ni tako zale cerkve in tako veličastne. Kodr se hoče prepričati, kaj de zna naš slavni domorodni obrazar Gospod Matevž Langus, kako se je izuril v fresko malariji ali v obraženji na moker zid, naj pride pogledat šmarnogorsko cerkev, kjer se mu bo tudi otajalo in ogrelo za božjo in Marijino čast leдено srce. Tudi je Langus lepo pomalal kuplo v stolni lj.cerkvi sv. Nikolaja, toda šmarnogorska jo poseka, kar zaporeš zavpiti. V stolni cerkvi je bil Langusov duh omejen in zvezan, ker se je mogel ravnati po poprejšni malariji, na Šamrno gori pa je bil prost ter se je na perutnicah svoje umetnosti vzdigoval in vetil kakor je hotel. Tudi je šmarnogorska kupola veči kakor od Ljubljanske, ker okoli 80 štirj. sežnov porstora obseže. Na vso moč zale so v veliki kupli podobe mnogih romarjev, v kranjski noši in s kranjskimi obrazi, ktere bojo še čez dolgo let oznanovale, kako so se nosili v letu 1847 ljudje mnogih stanov in krajev po Kranjskem....."

Zg.Danica: L.1848, str. 76.

Romarska c. se omenja l.1314 v pismu patriarha Otobona, s katerim je potrdil cerkvi odpustke. Omenja se še l.1400, 1411, 1475 - vse v zvezi z podelitvijo odpustkov.

L.1499 sta bila posvečena dva oltarja: Ahacija in Barbare.

Cerkev je postala premajhna in l.1729 je bila sezidana nova, ki je dobila nove oltarje - spominska plošča na cerkvenem zidu.

L.1842-46 je al fresco poslikal M.Langus za časa župnika Jerneja Arkota malo kupolo in vel.oltar.

Zg.Danica, l.1860, str.128.

po Hilzerju
Vel.zvon vlit v dunajskem Novem mestu je težak 52 stotov in je za šentkavškim prvi na Aranjskem.

Zg.Danica, l.1874, str. 168.

Nov križev pot naredil Jožef Plan l.1870 na Dunaju.

Nov vel.zvon naredil Hilzer iz dunajskega Novega mesta.

Zg.Danica, l.1875, str. 412.

V starih listinah se hrib imenuje Cholmberg, pozneje Kaalenberg, ali Grosskahlenber za razliko s hromcem Kleinkahlenberg. Imenuje pa se tudi Marienberg (1216) Verjetno je že kamlu stalo na gori M. svetišče. Po nekaterih listinah iz sr. 13 in zač.14.stol. lahko sklepamo, da je stal tu tudi grad(str.37). V 15. stol.verjetno grajen tabor okrog obzidja. Ohranjeni sta še dve strelni lini intrije topiči. Obzidje je imelo verjetno dva stolpiča in eden od njih je sedanji zvonik. L.1689 se je del obzidja porušil.(43)

Prvič se omenja cerkvica v listini l.1314 Capella Beatae Mariae Virginis in monte qui dicitur Cholemerh(str.46)L.1432 je bila sezidana večja cerkev v gotskem slogu z dvema ladjama.L.1499 omenja listina, da je bila nanovo posvečena, kot tudi dva oltarjasa. Ahaca in sv. Barbare.(str.47)

Vizit. zapisek iz l.1631 poveda, je imela c . 9 oltarjev: 1. vel.oltar M.B. z lepim kipom in kamnito menzo, 2. v drugem koru M.B. brez manite menze, 3. med obema koroma M.B. bre kamnite menze, 4. pred drugim korom M.B. brez vsega potrebnega, 5. posvečen sv. Florijanu, 6. sv. Barbare - ta oltar je imel star kip, 7. sv. Ahaca, 8. sv. Ane, 9. sv. Nikolaja. En oltar je bil še zunaj cerkve in eden v pokop kapeli. Cerkev je bila zelo temna in brez potrebne oprave.Skof je naročil, naj se iz obeh korov naredi en sam, podero naj se steb i sredi cerkve in napravi naj se obok, zakristija naj se poveča in v cerkvi naj se napravi~~xxxxxx~~ več oken.

Vizit. poročilo l.1638 pa pravi, da je vel.oltar lep. Vizit. poročilo l.1668 pravi, da so z dani stebri delil cerkev v dva dela(ladji) in da se je južna ladja smatrala za staro cerkev. Severna ladja je bila torej šele pozneje prizidana, mogoče ~~pxix~~pred l.1499, ko je bila cerkev nanovo posvečena. V cerkvi je bilo l.1668 sedem oltarjev: vel.oltar, 2. na evang. strani v posebni kapeli(mogoče prejšni kor) M.oznanenja, 3. ob zidu na evang.str.M.B.

4. sv. Florijana v posebni kapeli na evang. strani, 5. sv. Katarine in Barbare ob zidu na evng. strani, 6. sv. Anne sredi cerkve, 7. sv. Nikolaja ob slavoloku. Rezbt. je bil obokan in za oltarjem sta bili dve stari okni. Zakristija je bila podobna kripti z enim oknim oknom (gotskim!)

Pet let po vizitaciji so bili oltarji tako urejeni, da jih je škof Rabatta posvetil 1673. Takšno je cerkev videl tudi Valvazor, ki imenja 7 oltarjev (str.50)

med 1.1668 in 1671 se omenja v cerkvenih raču ih kapela sv. Anne, ki je bila narejena po naročilu vizitatorja. L.1686 so izdali zakip roženv. M.B. 30. gid. ali za novega ali za popravilo? L.1687 izdatki za prižnico, 1.1688 delo za pozlačenje oltarjev, 1.1689 za popravilo vel.križa, ki je sta ob slavoloku in za poslikanje vel.olra. Istega leta so na v i.oltarju napravili nov taber = nakelj (str.51) 1.1694 je slikar Jamšek, ki je delal na novem oltarju sv. Florijana plačilo.

Z zidanjem nove cerkve začeli 1.1711, zid. mojster je bil Gregor Maček (str.53) Oltarno steno je poslikal Angus hstčasno 1.1842 je poslikal kupolo prezli t. L.1887 je Koželj restavriral Angusovo oltarno slikarijo. Nanovo pa je nasika 4 evangeliste 1.1885 in verjetno ističasno dve proti oltarju obrnjeni sliki V vel.oltarju je kip M.B. z detetom, ^{oklep} okoli kipa s 4 angeli in osmimi

svečniki je naredil l.1881 Jurij Tavčar iz Idrije. Okvir predstavlja lep venec pozlačenih reliefov s 15 skrivnostmi rož. venca. Tabernakelj j naredil M.Tomc l.1844, l.1878 pa ga je popravil, napravil nove okraske, l.1887 pa so naredili nov norranji del hišice.

Kamnosek Janez Černe iz Podutika je naredil l.1872 nove stopnice k oltarju armornato obhajilno mizo naredil l.1883 Lovro Vodnik

L.1845 od pasarja Jos.Schulza bila kupljena nova svetilnica za večno l.č(str.59 4 oltarji v ladji postavljeni v dupline so iz l.1721-1727. L.1721 je bila sklenjena pogodba za dva str. oltarja in prižnico s slikarjem Jurijem Prense iz Aranja, za druga dva pa l.1726 s slikarejm Petrom. Kakšni so bili ti oltarji ne vemo.

Sedanji str. oltarji: 1.14 pomočnikov v sili s sliko Janeza Potočnika(str.63)

2. sv. Florijana s sliko Matija Koželja l.1877. +stega leta je naslikal sliko sv. Marjete na oltarni menzi.

3. oltar sv. Ane s sliko Gašparja Götzla l.1835,

4. sv. Nikolaja, slikar neznan. Slika na menzi sv. Jožef delo Miroslava Tomca l.1877.

Podobar Jurij Tavčar je 1876 popravil vse 4 str. oltarje, zadnja dva deloma pre naredil. (str 64)

L.1920 je podobar Dragotin Hrovat iz Domžal očistil kipe in lesene dele oltarjev in prižnice ter ~~zamenjal~~ popravil kar je bilo že trnlo, ne da bi izpremenil prejšno obliko.

Lesena prižnica je bila postavljena l.1721., L.1844 pa jo je temeljito popravil podobar Aleš Janežič.

Razpelo nasproti prižnice je naredil l.1899 podobar Stefan Čadež.

Prvi križev pot iz l.1815, l.1870 pa drugega od Jožefa Planka, okvirje pa je naredil ljubljanski podobar Maček. Stari križev pot pa so l.1872 oddali c.sv. Stefana v Utiku.

Orglje je cerkev imela že v 17.stol, (račun za popravilo) l.1838 orglar in mojster Ivan Bogomir Kunad naredil nove. (str.67) Stare orgle pa so l.1842 kupili Kokrjani (str.68) L.1876 je orgle popravil Mazu iz Reserja, l.1889 pa Valentin Kos.

V zakristiji omara iz l.1699, okrašena s 6 angelji.

nekdaj je bilo v zakristiji 5 slik Ar. trpljenja. Sedaj jih ni več. Deo Gašparja Götzla. L.1705 narejeni dve mai banderi. Slike bander visijo v vodiškem farovžu (str.70)

Na juž. zunanjsčini cerkvene stene je vd lbina s kipom M-B., kip je sličen onemu v vel.oltarju. Približno na istem kraju je moral stati stari oltar pred vrati, kot ga omenja vizit. poročilo l.1631.

Vel.zvon. Hilzer l.1873. vzela poleg dveh drugih tudi tega svet. vojna. Druga gega je vlil ~~xxxxxxxxxxxx~~ Anton Samassa l.1838, tretjega Gašpar Franchi. Ostal je

četrti zvon, ki je bil ubit iz druge pol.15.stol.L.1928 so ga prelili.

Kaj je bila narejena ura v zvoniku ni znano. že l.1694 pa se omenja sončna ura, pa tudi železna ura.

Ograjo na pokopališču je naredil Avgust Zabkar iz Lj. l.1900.

Cerkveni računi omenjata dve znamenji na smarni gori. Kje sta stali se ne ve. L.1699 je moral stati sredi S,gore Križ , verjetno v kakem znamenju, ker se tega leta omenja prenovljenje 4 slike pri križu na S,gori.

Znamenje žal.B.: lesen kip pieta. Kip je bil blagoslovljen l.1883.

Znamenje M.V. dobrega sveta s kipom kamnit., delo podobarja Zajca

Znamenje sv. sobote:oltar z lesenim kipom M.B. z detetom

Duplina s sliko Antona Pušč. l.1846l.1890 pa je J.Grošelj iz Selc naredil kip., železno ograjo pa je naredil kpelar Anton Belec iz Lj.

Pokopališka kapela:, zidana že v 17.stol, ker jo že omenja vizitacija l.1631 in 1668, pa tudi Valvazor.l.1668 je bila odprta na vse strani in je imela

sedi oltar. Na znotra jih stena sta bili al fresco slike: Kr. poti krvavi pot, Kr. ujamejo. Slike sta že zelo poškodovani. Na oltarju je podoba M. sedem žalosti, mogoče iz l. 1735, ker je v cerkvnem računu omenjena slika v oltarju na okopališču.

Kapelica žal.M.B. na sev. strani sedla oblika šesterokotne prizme. Kip žal.M.B., stranski steni sta poslikani.

Kamito znamenje, ki stoji na sredi poti od Zavrna na Š.goro. Na stebru kvadratična prizma v kateri so bile nekđaj slike (v dolbinah) Piramidna streha. Ali je to znamenje istovetno z znamenjem sv. triža sredi Gore, ki ga omenjajo listine l. 1699 in 1703.

J. Novak: Šmarna gora, l. 1928, str. 7-92.

7 listini l. 1418 se omenja ... Hause sin Elisabeth Typprechwitzka,
G. Mercara, ki je prodal c. na Šmarni gori njegovo posestvo
pred mestom G.

Gradivo za zgod. mesto G.
II/72

S. čudodelno podobo iz l. 1432. (po Dolničarjevem Marianalu).

V. Steska: Kranjska Marijina božja pota pred 200 leti, IMK IX, 1899., str. 123.

1711., oktober:

Pričeli so zidati novo cerkev na Šmarni gori..

V. Steska: Dolničarjeva ljubljanska kronika od 1660 do 1718., IMK XI., 1901.
str. 166.

1478, 19. Jänner, Graz. Kaiser Friederich III. an Kaspar von Tschernöml, (k) Pflieger zu Flöding. "Lieber getrewer. Als die leyt vnd holden vnder dem grossen Kellenberg (d.h. Kahlenberg) gesessen in willen gehabt haben, die kirchen auf demselben berg zuerichten vnd ze pawen, das du in aber nicht gestattet vnd darumb irn zweg genomen ~~gestattet vnd darumb irn zweg genomen~~ hast, enphelhen wir dir ernstlich vnd wellen, dar du die bemelten leyt vnd holden die berurt kirchen beuestigen zu der weer zurichten vnd pawen lassest vnd in daran kain irrung tust, auch den berürten genomen zweg an abgann widergebest vnd antworttest, damit sy den zu weer derselben kirchen brauchen mugen. Daran tust du vnser ernstlich maynung. Geben zu Gretz an Montag vor Fabiani et Sebastiani. Anno LXXVIIJ." - K.k. Haus-, Hof- und Staatsarchiv in Wien (Concept). Gedruckt im Archiv f. Kunde Össerr. Gesch.-Quellen, III., S. 133. - Es handelt sich im vorliegenden Briefe wahrscheinlich um die Erbauung des Turms bei der Kirche auf dem Grosskahlenberge (vergl. die Worte "zu der weer zurichten"), wie ja überhaupt um jene Zeit herum (1470-1480), als ein Türkeneinfall dem anderen folgte - es gab deren in genannten Decennium nicht weniger als vierzehn (cf. Fr. Levec, Die Türkeneinfälle in Krain und Istrien, S 19 -47) - die meisten Tabore erbaut wurden.

V. Levec: Schloss und Herrschaft Flöding in Oberkrain. MMK. IX, 1896. S. 9.
opomba št. 2.

ŠMARNA GORA-p.c. M.B.

Cerkev omenja zapisek cerkvenih dragocenosti iz 1.1526.

A.Koblar: Kranjske cerkvene dragocenosti, IMK V., 1895, str.117. ♡

~~Kit~~ Kip sv. Antona je naredil Grošelj iz Selc. "elezno ograjo pa Belec
iz St.Vida.

Zg.Danica, l.1891, str. 160, 172.